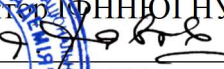

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО, КОНСТИТУЦІЙНОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор ІФННЮІ НУ «ОЮА»

проф. Роман САВЧУК

«27» вересня 2024 р.

ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

**СУЧАСНИЙ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ
ВК 19**

рівень вищої освіти
ступінь вищої освіти
галузь знань
спеціальність
освітня програма

перший (бакалаврський)
бакалавр
08 Право
081 Право
Право

Розробник програми: асист. Гондурак Віталій Федорович

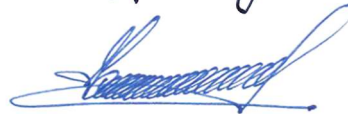
Затверджено на засіданні кафедри міжнародного, конституційного та адміністративного права
(протокол № 1 від 27.08.2024 р.)

В.о.завідувача кафедри міжнародного, конституційного
та адміністративного права

Наталія ГАБЛЕЙ

Начальник навчального відділу

Ірина ЯЦКІВ

Гарант освітньої програми

Роман САВЧУК

Науково-методична рада (протокол № 1 від 02.09 2024 р.)

Голова науково-методичної
ради

Олег БЕЗНОСЮК

Заступник директора

Олег БЕЗНОСЮК

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Анотація

Потреби формування науково-практичної парадигми сучасного конституціоналізму в Україні, впровадження його функціонального механізму в конституційну дійсність обумовлюють актуальність і нагальну необхідність вивчення спеціальної навчальної дисципліни (спеціального курсу) «Сучасний конституціоналізм».

Вивчення цієї спецдисципліни цілеспрямовано на з'ясування сутності, змісту, мети, принципів та інституціональної системи конституціоналізму, також його функціонального механізму в сучасних умовах українських реалій.

Теоретичну основу спецдисципліни «Сучасний конституціоналізм» становлять праці класиків світової філософської та правової думки, також праці вітчизняних та зарубіжних учених. Нормативну та емпіричну основу спецдисципліни становлять історико-правові джерела вітчизняного та зарубіжного права, міжнародні правові документи, чинне законодавство України, акти Конституційного Суду України, практика судів загальної юрисдикції, адміністративна практика, матеріали преси та інтернет-ресурси, статистичні матеріали. Спеціальний навчальний курс «Сучасний конституціоналізм» має більш вузький зміст відносно курсу конституційного права України як нормативної навчальної дисципліни. Предметом спецкурсу є теорія та практика сучасного конституціоналізму в Україні в їх нерозривному взаємозв'язку та взаємообумовленості.

1.2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вибіркової дисципліни «Сучасний конституціоналізм» є всебічне пізнання та осмислення вихідних засад доктрини конституціоналізму, сутності конституції, її властивостей, специфіки регулювання конституцією суспільних відносин, механізму реалізації конституційних норм.

Завдання вибіркової дисципліни - забезпечити підготовку висококваліфікованих спеціалістів, що володіють ґрунтовними знаннями в галузі конституційного права, вміють використовувати їх у повсякденному житті та професійній діяльності.

У межах вибіркової дисципліни «Сучасний конституціоналізм» розглядаються основні положення доктрини конституціоналізму, їх втілення в Конституції України, досліджується конституція з точки зору її соціальної цінності, висвітлюються найважливіші тенденції розвитку сучасного конституціоналізму. Особлива увага приділяється проблемам чинності та реалізації конституції, що відображають усі головні параметри розвитку суспільства, ступінь зрілості його економічних, політичних та соціально-правових інститутів, дослідженню відповідальності, її ролі в механізмі реалізації конституції, організаційно-правовим гарантіям та процедурам забезпечення її ефективної дії.

3. ТЕМАТИЧНИЙ ВИКЛАД ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ – ПУБЛІЧНО-ПРАВОВА СИСТЕМА КОНСТИТУЦІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА

Проблема визначення сучасного конституціоналізму. Стан дослідження проблеми конституціоналізму на сучасному етапі. Сутність, поняття та зміст системи конституціоналізму в юридичному аспекті. Конституційно-правова свобода людини як цінність та мета сучасного конституціоналізму. Громадянське суспільство як передумова формування та функціонування системи конституціоналізму. Принципи сучасного українського конституціоналізму.

Періодизація генезису науково-практичної парадигми конституціоналізму: загальна характеристика основних періодів. Становлення (передісторія) конституціоналізму з античних часів до періоду пізнього Середньовіччя — раннього Нового часу (XVI–XVII ст.ст.). Розвиток конституціоналізму (початок історії) у період Нового часу (XVII–XIX ст.ст.). Системне формування сучасного конституціоналізму в період Новітнього часу (XX ст.) та в сучасності.

Формування науково-практичної парадигми конституціоналізму в новітній історії. Сучасний стан розвитку конституційно-правових доктрин в Україні.

ТЕМА 2. КАТЕГОРІЇ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Поняття, значення та загальна характеристика системи категорій сучасного конституціоналізму. Загальнолюдські політико-правові цінності в системі категорій конституціоналізму. Основні категорії конституціоналізму: проблеми і рішення.

Права і свободи людини і громадянина як категорії сучасного українського конституціоналізму. Держава, влада, народ як категорії українського конституціоналізму. Муніципальна влада в системі категорій сучасного українського конституціоналізму. Конституційна безпека як категорія сучасного конституціоналізму.

ТЕМА 3. ВЧЕННЯ ПРО КОНСТИТУЦІЮ. ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ КОНСТИТУЦІЇ ТА КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Конституція як продукт європейської культури. Конституція як продукт національної культури, її відображення у змісті конституції. Призначення конституції. Поняття конституції у розумінні представників різних юридичних шкіл. Сутність конституції у розумінні концепції ліберального політичного порядку. Сутність конституції у розумінні концепції юридичного позитивізму. Сутність конституції у поглядах школи природничого права, нормативістів, інституціоналістів. Формальна і матеріальна конституція. „Жива конституція”. Зміст конституції. Проблеми співвідношення юридичної і фактичної Конституції України. Функції конституції України та їх відображення у її змісті. Реалізація принципу верховенства Конституції в умовах зростання ролі міжнародного права.

Етапи конституційного розвитку в Україні. Конституція Пилипа Орлика 1710 р. Конституційні проекти Георгія Андрузького „Начерк Конституції Республіки”(1850 р.), Михайла Драгоманова „Вільна спілка”(1884 р.), Миколи Міхновського „Основний Закон Самостійної України” (1905 р.), Михайла

Грушевського (стаття „Конституційне питання і українство в Росії” 1905 р.), Отто Ейхельмана (1920 р.). Універсали Центральної Ради. Конституція УНР 1918 р. Проект Конституції ЗУНР Станіслава Дністрянського 1920 р. Конституційний процес в Україні після проголошення незалежності 24 серпня 1991 р. Особливості прийняття Конституції України 1996 р. Конституційний розвиток після прийняття Конституції України 1996 р. Конституційна реформа. Сучасні проекти конституційних змін.

ТЕМА 4. ЗМІСТОВНО-СТРУКТУРНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Форма Конституції України. Особливості Конституції України як писаної кодифікованої конституції. Структура Конституції України. Основні підходи до розуміння змісту та регулюючої ролі преамбули. Основний зміст Конституції України. Прикінцеві та перехідні положення Конституції. Введення Конституції в дію. Нормативність Конституції України, ознаки нормативності. Методи конституційного регулювання. Мова і стиль Конституції України. Термінологія Конституції. Принципи Конституції України, їх співвідношення з основами конституційного ладу. Конституційні норми-визначення. Відсилочні конституційні норми. Назва конституції. Зміст конституції України. Проблеми визначення предмету конституційного регулювання. Межі конституційного регулювання.

ТЕМА 5. ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЇ

Сучасний конституціоналізм та конституційні перетворення в Україні: періодизація та основні етапи, загальна характеристика. Сприйняття та втілення принципів європейського конституціоналізму на сучасному етапі конституційних перетворень в Україні.

Відповідальність у механізмі реалізації конституції. Поняття конституційно-правової відповідальності та її місце у системі юридичної відповідальності. Поняття конституційних правопорушень (деліктів). Суб'єкти конституційно-правової відповідальності. Форми конституційно-правової відповідальності.

Правова охорона конституції. Гарантії дотримання і охорони конституції. Поняття та зміст інституту конституційного контролю. Конституційний контроль, конституційна юстиція та конституційне правосуддя. Об'єкти конституційного контролю. Види конституційного контролю. Обов'язковий і факультативний конституційний контроль. Абстрактний і конкретний контроль. Формальний і матеріальний контроль. Моделі конституційного контролю. Органи конституційного контролю, їх повноваження. Місце Конституційного Суду України у механізмі реалізації Конституції.

ТЕМА 6. ПРОБЛЕМИ ТЛУМАЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ТА АДАПТАЦІЇ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Тлумачення Конституції України як необхідний засіб її ефективної реалізації. Поняття тлумачення конституції. Види тлумачення конституції. Принципи тлумачення Конституції України. Офіційне та доктринальне тлумачення, їх співвідношення та взаємозв'язок. Способи тлумачення конституції: досвід зарубіжних країн. Межі тлумачення конституції. Стадії і процедури тлумачення Конституції

України. Конституційний Суд України як орган конституційної юстиції в механізмі тлумачення конституції. Практика тлумачення Конституції України Конституційним Судом. Європейська комісія за демократію через право або Венеціанська комісія: сфери діяльності Комісії та її компетенція.

ТЕМА 7. РОЛЬ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ УКРАЇНИ

Особливості функціонування органів місцевого самоврядування в період воєнного стану в Україні. Інтелектуалізація сприйняття буття права в умовах євроінтеграції – пізнавальний процес праворозуміння. Концепція «спільного» суверенітету в Європейському Союзі: сутність та реалізація. Ранньомодерний український конституціоналізм у європейському контексті. Вплив війни на розвиток сучасного українського конституціоналізму. Роль Європейської конвенції про права людини у формуванні сучасного конституціоналізму в Україні.

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

4.1. Основна:

1. Бориславська О. М. Європейська модель конституціоналізму: системно-аксіологічний аналіз : монографія. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2018. 384 с.
2. Бринцев В. Д. Судовий конституціоналізм в Україні: доктрина і практика формування : у 2 кн. : монографія. Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків : Право, 2013. 2015. Кн. 2. 2015. 376 с.
3. Гультай М. М. Історичні витоки вітчизняного конституціоналізму: звичаї, традиції, пам'ятки права та філософські концепції : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 240 с.
4. Качурінер В. Л. Конституційне право України : навчально-методичний посібник. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 258 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/24206>
5. Кінаш Н. Б. Загальноєвропейські принципи громадянства: національно-правовий аспект реалізації: монографія. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2023. 248 с.
6. Козаченко А. І. Історія розвитку конституціоналізму в Україні: Навч. посібник. Полтава: "Астра", 2020. 217 с.
7. Конституційне право України / авт. колектив Терлецький Д.С. та ін. : навч.-метод. посіб. Одеса : Фенікс, 2020. 242 с.
8. Конституційне право України : підручник / Т.М. Слінько, Л.І. Летнянчин, В.П. Колісник та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
9. Конституційне право України. Повний курс : Навчальний посібник / за загальною редакцією Совгиря О.В., Шукліна Н.Г. Видавництво: Юрінком Інтер. 2023. 556 с.
10. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, О.М. Лисенко, А.А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
11. Крусян А. Р. Сучасний український конституціоналізм : монографія. К. : Юрінком Інтер, 2010. 560 с.
12. Проблеми сучасної конституціоналістики : навч. посіб. / Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". Вип. 3 : Сучасний український конституціоналізм / за ред. А. Р. Крусян. Одеса : Фенікс, 2015. 526 с.
13. Речицький В. В. Неформальний конституціоналізм. Харків : Права людини, 2018. 356 с.
14. Селіванов А. О. Конституційне правосуддя в Україні : (автор. спецкурс) : навч.-метод. посіб. / А. О. Селіванов ; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків ; Київ : Логос, 2018. 94 с.
15. Український конституціоналізм: історія та перспективи розвитку : навч.-метод. посібник для здобувачів вищої освіти ступеня «доктор філософії» у галузі права 081 «Право» за спеціальністю «Фундаментальна юриспруденція». Аспірантура Національного університету «Одеська юридична академія» [Електронне видання] / Н. В. Єфремова. Одеса : Фенікс, 2022. 59 с.
16. Шаповал В. М. Сучасний конституціоналізм: Монографія. К.: Юридична фірма "Салком"; Юрінком Інтер, 2005. 560 с.

Нормативні акти:

1. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>
2. Виборчий кодекс України від 19 грудня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20>
3. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Рада Європи від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
5. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 8 липня 2011 р. № 3671-VI. – № 142. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text>
7. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 26 січня 2021 р. № 1135-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>
8. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>
9. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 р. № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>
10. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12 лютого 2015 р. № 192-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-19#Text>
11. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 р. № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>
12. Про правонаступництво України: Закон України від 12 вересня 1991 р. № 1680-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1543-12#Text>
13. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>
14. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11 грудня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text>
15. Про відновлення дії окремих положень Конституції України: Закон України від 21 лютого 2014 р. № 742-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-18#Text>
16. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 р. № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>
17. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. № 2235-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>
18. Про імміграцію: Закон України від 7 червня 2001 р. № 2491-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2491-14#Text>
19. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>
20. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
21. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2365-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>

1. Про приєднання України до Конвенції про статус біженців та Протоколу щодо статусу біженців: Закон України від 10 січня 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2942-14#Text>

4.2. Допоміжна література:

1. Проблеми сучасної конституціоналістики : навч. посіб. Вип. Конституційне гуманітарне право / [Н.В. Аніщук, М.В. Афанасьєва, Н.М. Бакаянова та ін.] ; за заг. ред. А.Р. Крусян, А.А. Єзерова. К. : Юрінком Інтер, 2018. 524 с.
2. Речицький В.В. Неформальний конституціоналізм. Харків: Права людини, 2018. 356 с.
3. Савчин М.В. Сучасні тенденції конституціоналізму у контексті глобалізації та правового плюралізму: монографія. Ужгород: РІКУ, 2018. 439 с.
4. Савчин М. Порівняльне конституційне право : навч. посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 328 с.
5. Шаповал В.М. Феномен конституційного права: монографія. Київ, 2017. 423 с.
6. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн : акад. курс : підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 461 с.

4.3. Інформаційні ресурси в Інтернеті:

<http://www.president.gov.ua> – Президент України
<http://www.rada.gov.ua> – Верховна Рада України
<http://www.ombudsman.kiev.ua> – Уповноважений Верховної Ради з прав людини
<http://www.kmu.gov.ua> – Кабінет Міністрів України
<http://www.minjust.gov.ua> - Міністерство юстиції України
<http://www.scourt.gov.ua> – Верховний Суд
<http://www.ccu.gov.ua> - Конституційний Суд України
<https://www.gp.gov.ua> – Офіс Генерального прокурора
<http://www.niss.gov.ua> – Національний інститут стратегічних досліджень
<http://parlament.org.ua> - Лабораторія законодавчих ініціатив
<http://nbuv.gov.ua> - Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського